

PSYCHOLOGICKÉ TESTY

Psychologické testy jsou součástí psychodiagnostiky, tj. aplikované psychologické disciplíny, jejímž úkolem je **zjišťování a měření duševních vlastností a stavů**, případně dalších charakteristik individuů.

Pojetí diagnózy v psychologii je širší než v medicíně, nejedná se pouze o zjišťování abnormalit, ale o **rozpoznávání úrovně a kvality individuálních zvláštností zkoumané osoby**, a to jak staticky, tak i v jejich vývoji.

Pro zjišťování psychologické diagnózy se používají **psychodiagnostické metody**, které se neomezují pouze na testy. Je to soustava podnětů, jimiž záměrně vyvoláváme chování nebo vymezujeme podmínky pro sledování chování zkoumané osoby. Toto chování přesně registrujeme a pak z něho usuzujeme na zvláštnosti příslušných psychických procesů, stavů a vlastností.

Existují dva základní diagnostické postupy - **klinický a testový**. Klinický je takový, který nemá přísná pravidla, statistický základ, je pružný. **Testové metody** používají standardizovaný způsob vyšetření, přičemž u všech zkoumaných osob exponujeme stejný podnětový materiál za stejných podmínek. Odpovědi registrujeme předepsaným způsobem a jednotně je vyhodnocujeme.

Klinické metody jsou vývojově daleko starší než testové. Termín „test“ **poprvé** použil v r. 1890 americký psycholog James **Cattell** a označil jím soubor psychologických zkoušek, které používal pro zkoumání individuálních rozdílů mezi posluchači univerzit.

Roku 1905 vypracovali Francouzi Binet a Simon na základě pověření ministerstva školství **první praktické testy**, sloužící k diagnostice intelektuální úrovně abnormálních dětí. Školství a poradenství byly prvními oblastmi, kde se testování používalo.

K dalšímu rozšíření došlo během 1. sv. války, kdy se hromadně testovali američtí vojáci – budoucí důstojníci.

V současnosti jsou již testové metody značně rozšířené – používají se ve zdravotnictví, školství, poradenství, ve výrobní sféře, dopravě, sportu, armádě... při všech typech přijímacích pohovorů.

Psychodiagnostické metody **smí používat jen odborný psycholog**, který je povinen respektovat etický kodex povolání a etické zásady společnosti vůbec. Tyto zásady zavazují psychology také k tomu, že nebudou zveřejňovat metody nebo jejich části, že je neposkytnou nekvalifikovaným osobám. Také je důležitá odbornost psychologa, pečlivé nastudování testové metody, přičemž pro některé je potřeba náročnější výcvik. Psycholog má zodpovědnost adekvátně zvolit testovou metodu, pečlivě vyhodnotit a interpretovat výsledky, což má vyústit v závěry, které by svou formou nepoškozovaly klienta.

Psychologické vyšetření je specifický druh interakce respondenta a examinátora. Tato interakce je ovlivňována respondentem, examinátorem a situací.

Důležité proměnné:

1. **examinátor** – věk, pohlaví, společenský statut, exteriér, charakteristické chování. Potřeba vytvořit ovzduší důvěry, optimální vztah, patřičné naladění respondenta. Úspěch kontaktu je závislý i na sociálních dovednostech psychologa.
2. **vyšetřovaná osoba** – obecné i individuální postoje, které mají mnoho forem (koncepce, reflexe, názor, předsudky, mínění, sentimenty)
3. **situace** – podmínky, za nichž vyšetření probíhá

základní vlastnosti testů:

- **objektivita**- test je objektivní, když jsou jeho výsledky nezávislé na osobě, která test předkládá a která je vyhodnocuje. Instrukce a podmínky pro práci s testem musí být pro všechny osoby stejné. Důležité je správné pochopení instrukce. Objektivní jsou testy, které není možné záměrně zkreslit. Mnohé testy obsahují pomocné škály, lži skóre, které mají podobné tendence odkrývat.
- **standardizace** – je souhrnné označení pro **reliabilitu** (tj. spolehlivost se kterou test měří to, co měří), validizaci (**validita**= platnost testu, která vypovídá o jeho praktické užitečnosti), stanovení norem, prověření účinnosti jednotlivých částí testu, stanovení jednotné instrukce a způsobu administrace. Nejčastěji se tohoto slova používá pouze pro stanovení norem testu – **normalizaci**, tj. možnost srovnání individuálních výsledků s normami získanými vyšetřením velkého reprezentativního vzorku osob.

Pro snazší srovnání s normou se výkony dosažené v testu, tzv. **hrubé skóry** převádějí na **vážené nebo standartní skóry**. **Percentily** udávají kolik procent populace je horší v daném kritériu než vyšetřovaná osoba.

klasifikace psychodiagnostických metod

klinické metody:

- pozorování + rozhovor + anamnéza + analýza spontánních produktů

testové metody

A. výkonové testy

1. testy inteligence

- jednodimenzionální testy
- komplexní testy inteligence

2. testy speciálních schopností a jednotlivých psychických funkcí

- a) testy paměti
- b) zkoušky kreativity
- c) zkoušky parciálních a kombinovaných schopností
- d) testy technických schopností
- e) zkoušky verbálních a matematických schopností
- f) testy uměleckých schopností
- g) testy organicity

3. testy vědomostí

B. testy osobnosti

1. projektivní testy

- verbální
- grafické
- manipulační

2. objektivní testy osobnosti

3. dotazníky

- jednorozměrné
- vícerozměrné

4. posuzovací stupnice

- sebeposuzovací
- „objektivní“ posuzovací

výkonové testy

- tj. testy schopností. Jsou zaměřeny na výkon vyšetřované osoby, na úspěch nebo neúspěch.
- dobrá možnost měření, řazení a srovnání výsledků

Testy inteligence – neexistuje obecně přijímaná definice inteligence. Moderní teorie se přiklání ke stanovisku, že jde o komplex jednodušších schopností.

- T.inteligence- jsou standartizované metody vyšetření rozumových schopností a současné mentální úrovně jedince. Kvantitativní hodnocení se provádí na základě příslušných norem. Kvalitativní hodnocení formou obsahové analýzy některých odpovědí, nebo pozorování probanda během vyšetření.
- Vyjádřením úrovně inteligence je **inteligentní kvocient** – IQ, zavedený W.Sternem. Vyjadřuje vztah mezi dosaženým výkonem v úlohách odpovídajícím určitému vývojovému stupni (mentální věk) a mezi chronologickým věkem :

$$IQ = \frac{\text{mentální věk}}{\text{chronologický věk}} \times 100$$

Dále se používá **vývojový inteligentní kvocient** – pro vyšetřování int.úrovně dětí

deviační vývojový kvocient – srovnání úrovně schopností jednotlivce s úrovní osob téže věkové kategorie. Neříká však nic o zvlátnostech inteligence konkrétní osoby.

Pro klasifikaci IQ se v našich zemích používají následující pásma:

80-89 podprůměr	16,1%
90- 110 průměr	50 %
111-120 lehký nadprůměr	16,1%
121-130 zvýšený nadprůměr	6,7%
131-140 vysoký nadprůměr	
141 a výše- genialita	2,2%

testy inteligence se dělí –

-jednodimenzionální – mají obvykle jednotnou stavbu, jsou orientovány na postihování jediné schopnosti nebo složky inteligence

- např. **Kohsovy kostky** - zjišťování schopnosti analyzovat danou skutečnost na složky a tyto potom syntetizovat v celek. Není závislý na verbálních schopnostech osoby. (16 barevných kostek – skládat obrazce podle předlohy)
- **Ravenovy progresivní matice** – homogenní názorová zkouška abstraktní tvarové percepce a dedukce. (vybrat obrázek který logicky zapadá do prázdného místa v ploše se základním vzorem) – *ukázka jednoho subtestu Raven.matice*
- **D 48 Domino** – (stanovit počet teček na poslední kostce domina)
- **C.F.2A** – (zvolit správný obrázek do série nebo najít odlišnou kresbu v souladu s charakterem subtestu)

-komplexní – sestávají z několika subtestů, měřících více komponent inteligence.

- **Wechsler** – WAIS – verbální část – 5 subtestů, názorová část – 5 subtestů. Verbální – zjišťování obecných informací, porozumění situaci – použití „normálního“ lidského rozumu, opakování čísel dopředu a dozadu, řešení aritmetických příkladů z paměti, hledání základního pojmu, který mají dvě slova společný. Performační část – uspořádání obrázků tak, aby tvořili nějaký děj, doplňování obrázků, kde chybí nějaký detail, skládání kostek podle předlohy, skládání rozstříhaného obrázku, opisování symbolů v časovém limitu. 11. Subtest – slovník – zjištění slovní zásoby.*ukázka jednoho subtestu komplexního testu inteligence*

- **Test struktury inteligence – I-S-T** – Amthauer - 9 subtestů – doplňování vět, eliminace slov, analogie, zobecňování, početní úlohy z aritmetiky, numerické řady, volba geometrického obrazce, úlohy s kostkami, pamětní učení
- **Test intelektového potenciálu** – odhalování pravidla, podle kterého jsou uspořádány tři po sobě jdoucí obrázky
- **Orientační zkouška** – orientační vyšetření v rámci screeningu. – 170 otázek se vzrůstající náročností v 7 subtestech.

Testy speciálních schopností a jednotlivých psychických funkcí

Paměti

- paměťové subtesty součástí komplexních testů inteligence
- NWLRT – new world learning and retention test – zjišťování poruch paměti
- MWLT – modified world learning test – poruchy paměti u mozkových poranění
- Meiliho metoda – 30 obrázků ve dvousekundových intervalech, pak 10 sek. Pauza a pak má proband jmenovat co nejvíce předmětů, které viděl

Kreativity-

- torranceho test – tvoření obrázku, neúplné figury – nedokončené kresby, opakované figury- 36 kruhů, které se mají dokreslit do nějakého obrázku.

Zkoušky parciálních a kombinovaných schopností

- číselné řady - řada čísel, proband má pokračovat logicky dál v řadě. – zjišťuje se schopnost usuzování, deduktivní myšlení
- tvarový skládací test – neverbální figurální test kombinačně prostorových schopností – zjištění praktické inteligence
- bourdonova metoda – zkouška pozornosti
- číselný čtverec – pozornost- ukazovat čísla za určitý čas - *ukázka testu*
- test čtverců – prostorová představivost

testy technických schopností

- PFB – v pravé části obdélníku je tvar, v levé je rozložen na kusy. Úlohou je rozdělit tvar tak, aby se vytvořily stejné kusy.
- LOEWEHO PYRAMIDA
- SOEWEHO KOSTKA

Testy organicity - organické poškození mozku

- bender – gestalt test – obkreslování předloh geometrických obrazců - *ukázka předlohy(možná to není přímo z tohoto testu)*
- vizuální retenční test Bentonův – předložení karty s obrazcem na 10 sek. Pak se skryje a on má nakreslit.

Testy osobnosti

Projektivní – složité vyhodnocování v závislosti na schopnostech a zkušenosti psychologa.

Verbální

- slovní asociační experiment – proband má na dané slovo říct jiné slovo
- Roschachův - tabule s barevnými nebo černobílými skvrnami – proband má říct, co v nich vidí
- Tematický apercepční test – 31 obrázků, na kterých jsou nejednoznačné situace – vyšetřovaná osoba má ke každému obrázku vytvořit příběh

- Rosenzweigův obrázkový frustrační test - 24 obrázků, na nich 2 osoby ve frustrující situaci, jež se může běžně vyskytnout. Jedna osoba má napsána slova, proband má doplnit slova 2.osobě. – zjistí se agresivní sklony
- Hand test – test ruky – 10 kapek, na nich nakreslená ruka – říct, co vyjadřuje.
- Test nedokončených vět - *ukázka vět*

Grafické projektivní metody

- Kresba postavy
- Kresba stromu – *ukázka stromu z manuálu* - posuzuje se stejně jako písmo v grafologii

Manipulační projektivní metody

- Lüscherův test – seřazení barevných obdélníků podle sympatičnosti
- Barevný pyramidový test – podobný

Dotazníky

jednorozměrové:

- škála I-E (introverze, extroverze)
- Maudsley Medical Questionnaire (MMQ) – zjišťování neurotických tendencí v osobnosti
- neurotický dotazník N5
- dotazník životní spokojenosti ŽIS
- škála manifestní úzkosti
- škála klasické sociálně-situační anxiety a trémy (KSAT)- zjišťování výskytu a míry subjektivní nepříjemnosti zážitku předmětného a situačního strachu
- rokeachův test hierarchie hodnot
- katalogový test – na měření zájmů
- Strongův zájmový inventář – zájmy

vícerozměrné dotazníky- měří dva nebo více rysů osobnosti nebo se pokouší o zmapování osobnosti v co nejširším kontextu.

- Brněnský osobnostní dotazník- 7 různých dimenzí postihnutí osobnosti
- dotazník interpersonální diagnózy- ICL- Leary vymyslel- postihuje interpersonální chování
- dotazník interpersonální orientace- FIRO-B
- Eysenckův osobnostní dotazník – EOD –měření extraverte, neurotičnosti (lability), lži škálu na ověření pravdivosti
- DOPEN- další verze eysenckova dotazníku – rozšíření o psychoticismus
- minnesota multiphasic personality inventory –MMPI- nejčastěji používaný, je dlouhý – má 550 položek, týkají se 26 oblastí, složité vyhodnocování. Není dobře upřeložen ani standartizován pro naši populaci.
- šestnáctifaktorový dotazník – 16 PF – Cattell – 187 otázek- možnosti a,b,c,- získá se profil osobnosti v 16 faktorech.

posuzovací stupnice-

- technika Q třídění
- sémantický diferenciál

zdroj : Mojmir Svoboda, Metody psychologické diagnostiky dospělých -